

Coalition *in* Violence Against Women

Kijitabu Kuhusu Maagizo ya Ulinzi Kenya

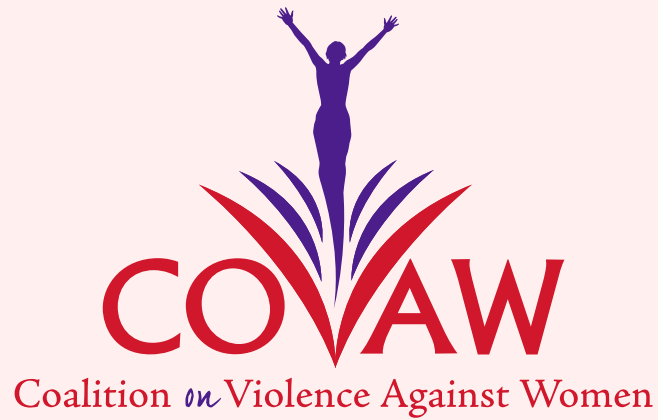
Na Msaada wa: Urgent Action Fund Africa

**URGENT
ACTION
FUND
AFRICA**

Canada

Picha: Maktaba la Picha la COVAW

Kubuni na Mpangilio: Sucaba Kenya

**Kijitabu Kuhusu
Maagizo ya Ulinzi
Kenya**

Yaliomo

Shukrani	i
Utangulizi.....	ii
Akronimu.....	iii
Asili	1
Kuanzisha Sheria ya Ulinzi dhidi ya Ukatili wa Nyumbani.....	1
Vurugu za Nyumbani ni Nini	1
Yaliomo katika Agizo la Ulinzi	3
Maswali yanayoulizwa Mara kwa Mara	10
Muhtasari wa Maagizo ya Ulinzi na Mazoea Bora kutoka Nchi Zingine.....	14
Ghana	14
Muhtasari wa Maagizo ya Ulinzi ya Ghana.....	14
Mazoea Bora kutoka Ghana	14
Afrika Kusini.....	15
Muhtasari wa Sheria za Ulinzi za Afrika Kusini	15
Mazoea Bora kutoka Afrika Kusini.....	16
Marekani.....	16
Mazoea Bora kutoka Marekani	17
Uingereza	17
Ulinzi wa Dharura Nchini Uingereza	17
Mazoea Bora kutoka Uingereza	18
Ufalme wa Norwe.....	18
Mazoea Bora kutoka Norwe	19
Mapendekezo Lengwa kwa Mfumo wa Haki ya Umma Kenya	19
Orodha ya Marejeo.....	22

Shukrani

Kote ulimwenguni, wadau mbali mbali kama Wakala za Serikali, Mashirika ya Maendeleo, na Mashirika ya Kijamii wanafanya kazi kumaliza unyanyasaji wa kijinsia. Ni katika kutekeleza azma hiyo kwamba mamia ya wataalamu na wakala wameanzisha mkusanyiko wa rasilimali juu ya suala hilo.

Wadau hawa wamegundua suluhisho za ubunifu na za kufikiria mbele ili kumaliza ukatili dhidi ya wanawake na wasichana. Ukuzaji wa Kijitabu hiki ulitegemea rasilimali kama hizi ikiwa ni pamoja na sheria na utekelezaji wa maagizo ya ulinzi katika maeneo yote kutoka Afrika, Ulaya, na Amerika Kaskazini.

Shukrani za pekee zimwendee Wairimu Munyinyi-Wahome, Mkurugenzi Mtendaji wa COVAW na Timu ya Programu inayojumuisha Fridah Wawira (Afisa Programu) Kwamboka Oseko (Mshirika wa Sheria) Mercy Opiyo na Maurine Khabuchi (Washirika wa Programu) kwa uongozi wao na mchango wao katika kuandaa Kijitabu hiki kwa kushirikiana na Prudence Mutiso, Mshauri wa Sheria.

Utangulizi

COVAW ni shirika la haki za wanawake lisilo la faida la Kenya ambalo lipo ili kushinikiza haki za wanawake na wasichana kuwa huru na aina zote za ukiukwaji.

Miradi ya COVAW iko chini ya maeneo ya mikakati tano (5), ambayo ni:

- 1 Upatikanaji wa huduma zinazotokana na dhuluma ya kimapenzi kwa wahasiriwa na huduma za haki za kijinsia na uzazi
- 2 Uwezesaji wa Wanawake Kiuchumi
- 3 Ukuzaji wa Uongozi wa Wanawake
- 4 Upatikanaji wa Haki
- 5 Maendeleo ya Taasisi

Kupata haki nchini Kenya ni gharama kubwa, haswa kwa vikundi vilivyotengwa, vikundi vilivyo katika mazingira magumu, na vikundi vya wahasiriwa wa dhuluma ya kijinsia.

Baada ya kutokea kwa ugonjwa wa COVID-19 serikali iliweweke vizuizi vikali ili kudhibiti kuenea kwa ugonjwa huu. Vizuizi vikali dhidi ya janga la COVID-19, vimefanya wanawake na wasichana wengi kuendelea kupata dhuluma za nyumbani. Ili kuwezesha waathirika wa unyanyasaji wa majumbani kujilinda, COVAW ikishirikiana na Urgent Action Fund-Africa imeandaa kitabu hiki kama mwongozo uliorahisishwa juu ya sheria na utendaji wa amri na agizo za Ulinzi nchini Kenya.

Akronimu

CEDAW	Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women
COVAW	Coalition on Violence Against Women
CSEC	Commercial Sexual Exploitation of Children
CTIP	Counter-Trafficking in Persons Act
DVPN	Domestic Violence Protection Notice
DVPO	Domestic Violence Protection Order
GBV	Gender-Based Violence
GOK	Government of Kenya
ICWG	Intellectually Challenged Women and Girls
IPO	Interim Protection Order
KDHS	Kenya Demographic and Health Survey
NGEC	National Gender and Equality Commission
NPS	National Police Service
OB	Occurrence Book
ODPP	Office of The Director of Public Prosecution
P3	Kenya Police Form Number 3
PADVA	Protection Against Domestic Violence Act
PO	Protection Order
PRC Form	Post Rape Care Form
RO	Restraining Order
SDG	Sustainable Development Goals
SGBV	Sexual and Gender-Based Violence
SOA	Sexual Offences Act
SRHR	Sexual and Reproductive Health Rights
UK	United Kingdom
UN	United Nations
UNICEF	United Nations International Children Emergency Fund
UNCRC	United Nations Convention on the Rights of the Child
VAWA	Violence Against Women Act
VPA	Victim Protection Act
WHO	World Health Organization
WPA	Witness Protection Act/Agency

P.A.D.V.A.

Asili

Kijitabu hiki kimekusudiwa kuwa mwongozo rahisi juu ya sheria ya unyanyasaji wa majumbani na utaratibu wa kuomba agizo la ulinzi katika mahakama yoyote ya Hakimu Mkazi nchini Kenya. Unaweza kutafuta ulinzi ikiwa una wasiwasi juu ya usalama wako kwa sababu unanyanyaswa kimwili, kuwindwa kwa mtu, kudhulumiwa, unyanyasaji wa kijinsia, au kutishiwa na mtu ambaye una uhusiano wa nyumbani naye, uhusiano wa karibu au mtu ambaye hahusiani na wewe sana.

Kuanzisha Sheria ya Ulinzi dhidi ya Ukatili wa Nyumbani

Mnamo mwaka 2015, Kenya ilipitisha sheria ya Ulinzi dhidi ya Vurugu za Nyumbani ("PADVA-Protection Against Domestic Violence Act"),¹ ambayo hutoa ulinzi na utulivu kutoka kwa unyanyasaji wa nyumbani na ulinzi wa wenzi na watoto au watu wengine wowote wategemezi. Sheria hii inawalinda wahasiriwa wote wa dhuluma za nyumbani.

Shirika la Afya Ulimwenguni (WHO) inakadiria kuwa mmoja kwa kila wanawake watatu ulimwenguni wamekumbwa na dhuluma za kimapenzi au dhuluma ya kingono isiyo ya wenzi katika maisha yao (WHO, 2017).

Uchunguzi wa Idadi ya Watu na Afya Kenya ("KDHS") unakadiria kuwa mwanamke mmoja katika kila wanawake watano kati ya miaka kumi na tano hadi arobaini na tisa (15-49) wamepata aina ya vurugu (KDHS, 2014).

- 1 PAVDA inagundua asili isiyo halali ya dhuluma za nyumbani.
- 2 PADVA hutoa kinga kwa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani.
- 3 PADVA hutoa jukumu kwa polisi kuchunguza kesi za ukatili wa majumbani na kusaidia wahasiriwa.
- 4 PADVA inapeana mahakama nguvu ya kutoa maagizo au amri ya ulinzi ("Protection Orders") kuwalinda wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani.

Vurugu za Nyumbani ni Nini?

PADVA katika kifungu cha nne (4), inafafanua ukatili wa majumbani kama dhuluma dhidi ya mtu, au tishio la vurugu au hatari ya karibu kwa mtu, na mtu mwingine yeyote ambaye yuko naye kwa sasa au hapo awali, katika uhusiano wa nyumbani. Kamati ya Mkutano wa Kukomesha Aina zote za Ubaguzi dhidi ya Wanawake ("CEDAW") inafafanua ukatili wa majumbani kama dhuluma ambayo huelekezwa dhidi ya mwanamke kwa sababu yeye ni mwanamke au inayoathiri wanawake bila kubagua. Ni pamoja na vitendo ambavyo vinadhuru mwili, akili, au unyanyasaji wa kijinsia au mateso, vitisho vya vitendo kama hivyo, vitisho, na kukana uhuru mwingine (Maoni ya Jumla ya CEDAW 19 na 35).

Maana ya Vurugu

"Dhuluma" chini ya PADVA, inamaanisha unyanyasaji ambao ni pamoja na yafuatayo:

- 1 Ndoa ya mtoto, ukeketaji wa uke, ndoa ya kulazimishwa, urithi wa mke uliyolazimishwa.
- 2 Kuingiliwa kutoka kwa wakwe, unyanyasaji wa kijinsia ndani ya ndoa, upimaji wa ubikira.
- 3 Utakaso wa mjane, unajisi, uchumbaji, unyanyasaji wa kijinsia, unyanyasaji wa mwili.

¹ PADVA No. 2 ya 2015.

- 1 Unyanyasaji, kumwinda mtu (kumfuata au kumshambulia mtu), vitisho, dhuluma kwa mtu, dhuluma ya kihemko au ya kisaikolojia.
- 2 Uharibifu wa mali, kukataa upatikanaji wa nyumba au nyumba iliyoshirikiwa.
- 3 Dhuluma ya kiuchumi, kuingia kwa lazima ndani ya nyumba au nyumba isiyoshirikiwa.
- 4 Tabia ambayo inadhuru au inaweza kusababisha madhara kwa usalama, afya, au ustawi wa mtu kama vile biashara ya watu.

Maana ya Urafiki wa Ndani

PADVA inafafanua uhusiano wa nyumbani ni pamoja na yafuatayo:

- a Watu walio katika ndoa.
- b Watu ambao hapo awali walikuwa wamefunga ndoa.
- c Watu wanaoishi katika kaya moja.
- d Watu ambao wameachana au ambao ndoa yao imeisha.
- e Wanafamilia na ndugu wa jamaa ambao ni pamoja na wenzi wa ndoa, ndugu, wazazi, watoto, waliokua na walezi, watoto wa kike, watoto wa kambo, wazazi wa kambo, babu na binamu, binti na wajukuu.
- f Watu walio chumbiana.
- g Watu ambao wana mtoto/ watoto pamoja.
- h Watu walio katika uhusiano wa karibu. Korti inaweza kuamua uhusiano wa karibu na asili (sio lazima uhusiano wa kimapenzi), na haswa-kiasi cha muda ambao watu hutumia pamoja, mahali au mahali ambapo wakati huo unatumika, njia ambayo wakati unatumiwa na muda wa uhusiano.

Amri ya Ulinzi ni Nini?

Amri ya Ulinzi (“PO-Protection Order”) ni amri ya korti ambayo inaruhusu mwathiriwa wa dhuluma ya nyumbani kumhitaji mnyanyasaji afanye au asifanye mambo fulani.

Yaliyomo katika Agizo la Ulinzi

“PO” inaweza kumuamuru mnyanyasaji aache mambo yafuatayo:

- 1 Unyanyasaji wa kimwili na kijinsia na vitisho vya dhuluma.
- 2 Uharibifu, au vitisho vya uharibifu wa mali.
- 3 Kumfuata, vitisho au udhalilishaji, kutishia au kudhalilisha na kusababisha unyanyasaji wa kihemko au wa maneno.
- 4 Dhuluma ya kihemko / ya maneno / ya kisaikolojia ni pamoja na matusi ya mara kwa mara, dhiki, au unyanyasaji wa maneno na vitisho vya kurudiwa.
- 5 Dhuluma ya kiuchumi ambayo ni pamoja na vitisho, kuhusika katika kukana mahitaji ya kaya au kuacha jukuma la kifedha kwa gharama za matibabu, ada ya shule, kodi, gharama ya rehani au kukataa kutafuta kazi au shughuli inayoleta mapato.
- 6 Kuhusika, au kutishia kuhusika, katika mila au tamaduni au mazoea kama utaftaji wa mjane, urithi wa mjane na ukeketaji wa kike.
- 7 Kaa mbali na nyumba ya mhasiriwa.
- 8 Kaa mbali na biashara, ajira, taasisi ya elimu, au eneo lingine lolote la mhasiriwa.
- 9 Epuka kuwasiliana na mtu aliyehifadhiwa kupitia simu, vyombo vya habari za kijamii, au aina nyingine yoyote.

Amri ya Ulinzi pia inaweza kufanya yafuatayo:

- 1 Kumwelekeza mnyanyasaji alipe gharama zote au pesa za dharura zinazohusiana na mahitaji ya mhasiriwa na zile za mtoto au mtu anayemtegemea.
- 2 Kumpatia mtoto au watu wategemezi kwa mtu yeyote au taasisi yoyote.
- 3 Kumwelekeza mnyanyasaji ampe ruhusa mhasiriwa kwa makazi yao na matumizi ya vifaa.
- 4 Agizo lingine lolote kama korti inavyoweza kuelekeza.

PADVA inamwona mtu anayeomba Agizo la Ulinzi kama MWOMBALI au mtu anayelindwa, na mtu anayefanya vurugu kama MHOJIWA.

Hasa, chini ya PADVA, Agizo la Ulinzi linaweza kuamuru kwamba mhojiwa asifanye moja au zaidi ya yafuatayo:

- 1 unyanyasaji wa mwili au kijinsia au kutishia kumnyanyasa mtu.
- 2 uharibifu, au kutishia uharibifu wa mali yoyote ya mtu aliye hifadhiwa.
- 3 kujihusisha, au kutishia kujihusisha, katika tabia pamoja na vitisho au udhalilishaji, ambayo ni sawa na unyanyasaji wa kisaikolojia wa mtu aliyehifadhiwa.
- 4 kumhimiza mtu yeyote kujiingiza katika tabia dhidi ya mtu aliyehifadhiwa ambapo tabia hiyo, ikiwa itahusika na mhojiwa itakuwa marufuku kulingana na agizo.

Kila agizo la ulinzi linapaswa kutoa masharti kwamba, wakati wowote zaidi ya wakati mtu anayelindwa kutoka kwa mhojiwa, mhojiwa hatamfanyia mtu jambo moja au zaidi ya yafuatayo:

- a Kumwagalia, kuzurura ovyo karibu, au kuzuia kuingia au kutoka, mahali pa makazi ya mtu aliyelindwa, biashara, ajira, taasisi ya elimu, au sehemu nyingine ambayo mtu anayelindwa hutembelea mara nyingi.
- b Kumfungua mtu aliyehifadhiwa au kumzuia au kumtia mtu aliyelindwa mahali popote.
- c Kuingia au kubaki kwenye ardhi yoyote au jengo linalokaa na mtu aliyehifadhiwa bila idhini yake.
- d Ambapo mtu anayelindwa yupo kwenye ardhi yoyote au jengo, kuingia au kubaki kwenye ardhi hiyo au jengo hilo, katika mazingira ambayo yana hatia.
- e Kuwasiliana na mtu aliyehifadhiwa (iwe kwa mawasiliano ya simu, au vinginevyo), isipokuwa mawasiliano kama hayo ni :-
 - (i) ya lazima katika jambo la dharura yoyote;
 - (ii) kuruhusiwa chini ya amri yoyote au makubaliano yaliyoandikwa yanayohusiana na utunzaji wa, au ufikiaji wa, mtoto yeyote; au
 - (iii) kuruhusiwa chini ya hali yoyote maalum ya agizo la ulinzi.

Mahakama pia inaweza kuagiza yafuatayo:-

- a Kumpa mtu yeyote aliyelindwa haki ya kuishi kwa makazi ya pamoja au sehemu maalum kwa kumtenga mhojiwa kutoka kwa makao yaliyoshirikiwa au sehemu iliyoainishwa, bila kujali ikiwa makazi yaliyoshirikiwa inamilikiwa tu na mhojiwa au inamilikiwa kwa pamoja au iliyokodishwa na wote wawili.
- b Kuhitaji mhojiwa amruhusu mtu yeyote aliyelindwa kuingia katika makazi yaliyoshirikiwa, au aingie ndani ya makazi ya mhojiwa akiambatana na afisa yeyote wa kutekeleza kwa madhumuni ya kukusanya mali ya kibinafsi ya mtu au watu waliohifadhiwa.

- c Kumtaka mhojiwa amruhusu mtu yeyote anayelindwa kuwa na matumizi ya kuendelea ya mahitaji ya hapo awali yaliyotumiwa na mtu aliyehifadhiwa au watu.
- d Kutoa maelekezo mengine kama inavyoonekana kuwa muhimu kwa utekelezaji mzuri wa athari ya amri yoyote.

Mahakama inaweza pia: -

- a Kueleza mhojiwa kulipa gharama yote au misaada ya fedha za dharura kulingana na mahitaji ya waombaji na yale ya mtoto yeyote au tegemezi la mhojiwa.
- b Kumpa mtoto dhamana ya muda au tegemezi ya mhojiwa kwa mtu au taasisi yoyote na kudhibiti ufikiaji wa mhojiwa kwa mtoto huyo au mtu anayemtegemea.
- c Kueleza mhojiwa kutoa kwa mwombaji au kwa tegemezi ufikiaji wa makazi yao na matumizi ya vifaa vinavyohusika hapo.
- d Kueleza mhojiwa kufanya au kuacha kufanya kitendo chochote au jambo ambalo korti inaona ni ya kuhitajika au inayofaa kwa ustawi wa mwombaji au mtu anayemtegemea.

Kumbuka: Agizo la ulinzi halitaathiri cheo au shauku yoyote ambayo mhojiwa au mtu mwingine yeyote anaweza kuwa nayo katika eneo lililosemwa.

Katika PADVA, korti inatoa PO kama amri ya mwisho. Agizo la mwisho linamaanisha kufikisha kesi hiyo karibu na hakimu au hakimu kutoa suluhisho la mzozo wa watu waliohusika, kwa kutoa hukumu au mwelekeo fulani. Ikiwa mtu anahisi yuko hatarini, anaweza kuomba ombi la PO kwa Korti ya Kiraia.

Amri ya Muda ni Nini?

Agizo la Muda la Ulinzi (Interim Protection Order -IPO) linamaanisha agizo la dharura lililotolewa na korti **ikisubiri kusikilizwa** kwa kesi kamili na utoaji wa amri ya mwisho.

Kidokezo:

Mhasiriwa anaweza kufuata maagizo ya Ulinzi nje ya kesi ya jinai. Mtu akitenda kitendo cha unyanyasaji wa nyumbani, mwathiriwa anaweza kuripoti kwa Kituo cha Polisi na kusababisha mnyanyasaji afunguliwa mashtaka katika mahakama ya jinai.

Wakati huo huo, mwathiriwa wa dhuluma ya nyumbani anaweza pia kuomba kwa mahakama ya umma kwa maagizo ya ulinzi. Kwa ufupi, kufunguliwa kwa mashtaka ya jinai haiathiri haki ya Mwombaji kutafuta amri ya ulinzi katika korti ya kiraia.

THE LAW COURT

UZIMA POLICE STATION

COURT
←

Mfumo wa Mahakama ya Kiraia

- IPO na POs ni sehemu ya mfumo wa mahakama ya umma.
- Katika kesi ya raia, unaleta kesi dhidi ya mtu mwingine.
- Unaweza kuacha kesi yako wakati wowote.
- Katika Korti ya Kiraia, Hakimku hawezi kumfanya mnyanyasaji aende gerezani, LAKINI ikiwa mnyanyasaji atakiuka amri ya ulinzi, mnyanyasaji anaweza kwenda gerezani au kulipa faini.

Mfumo wa Mahakama ya Jinai

- Ukishambuliwa, kutishiwa, au kufuatwa kila wakati, uripoti kwa polisi.
- Kesi ya jinai huanza na kutoa ripoti kwa polisi kuhusu uhalifu.
- Polisi wanachunguza kesi hiyo na kuamua kama watamkamata mtuhumiwa.
- Ikiwa mtuhumiwa amekamatwa, mwendesha mashtaka anaamua ikiwa ataanzisha kesi dhidi ya mtuhumiwa huyo.

Nani anaweza Kuomba Ombi la Ulinzi?

Mtu ambaye yuko katika **uhusiano wa nyumbani** na mtu mwingine anaweza kuomba kwa Korti amri ya ulinzi. Ikiwa unaamini kuwa wewe ni mhasiriwa wa **dhuluma ya nyumbani** au wewe ni mzazi au mlezi wa mtoto aliyeathiriwa na unyanyasaji, au mtu ambaye hana uwezo, unaweza kuomba agizo la ulinzi.²

Mtu ambaye hana uwezo ni kama mtoto, mtu mzee ambaye ana upungufu kwa ajili ya umri wake, mtu mwenye ulemavu wa kiakili au aliyeathiriwa na ugonjwa au hali inayomfanya ashindwe kujitegemea. Mtu ambaye amefika umri wa miaka kumi na minane (18) anaweza kwa idhini ya korti kuomba ombi la ulinzi.

Ikiwa unaamini kuwa wewe ni mhasiriwa wa dhuluma ya kingono, unyanyasaji wa kijinsia, kufuatwa, vitisho, matusi, matusi ya kihemko au ya kisaikolojia, unaweza kuomba ulinzi kwa korti.

Utaratibu wa Kuomba Agizo la Ulinzi

Hatua ya Kwanza (1) - Maandalizi na Kusajili Kesi

- 1 Kuelewa malalamiko chini ya Sheria ya Ulinzi dhidi ya Unyanyasaji wa Nyumbani inayopatikana katika www.kenyalaw.org.
- 2 Kusanya ushahidi wote muhimu ili kuunga mkono kesi hiyo. Kwa mfano, ripoti za matibabu kama vile fomu ya P3, fomu ya PRC, picha za matibabu au maelezo ya matibabu, ujumbe wa maandishi ya simu, ujumbe kwa mitandao za kijamii, picha za shambulio, picha za uharibifu wa mali, hati za kitambulisho cha kitaifa kama vile vyeti vya kuzaliwa, kadi za kitambulisho au pasipoti, fomu za uandikishaji wa shule, vibali vya biashara, hati za umiliki kama vile hati za makubaliano ya kukodisha, vitabu vya kumbukumbu ya gari, hati yoyote iliyoandikwa ikiwa ni pamoja na barua, taarifa za shahidi zilizoandikwa, vitisho vilivyoandikwa, hukumu au uamuzi wa mahakama inayohusiana na kesi ya jinai, Kitabu cha Matukio (Nambari ya "OB").

² Chini ya kifungu cha tisa na kumi (9 na 10) cha PADVA, Afisa wa watoto, Mkurugenzi wa Huduma za watoto, afisa wa polisi, afisa wa majaribio, afisa wa ustawi wa jamii, taasisi ya kidini, NGO, jamaa au jirani au mtu mwingine yeyote aliyeidhinishwa na mahakama anaweza kuomba kwa amri ya ulinzi kwa mtoto. Kwa mtu ambaye hana uwezo (kwa sababu ya uzee au ulemavu wa akili), afisa wa polisi, mwakilishi au mtu mwingine yeyote aliyeidhinishwa na korti anaweza kuomba agizo la ulinzi.

- 3 Huna haja ya Wakili kuweka faili ya Ulinzi. Walakini, inashauriwa kujadiliana na Wakili wa Mahakama Kuu ya Kenya na aliye na leseni ya kutekeleza sheria kwa mwaka huo. Tafuta watetezi kwenye Shirika la Mawakili Nchini Kenya (“Law Society of Kenya”) inayopatikana katika <https://online.lsk.or.ke>. Unaweza pia kushauriana na mashirika ambayo yanatoa **ushauri wa bure wa kisheria** kama vile COVAW.
- 4 **Hati ya kwanza** inaitwa “Application” (Maombi). Andika Maombi yako katika mfumo wa Ilani ya Mada (“Notice of Motion/ Chamber Summons”). Ikiwa unaomba agizo la ulinzi kwa niaba ya mtu mwingine au mtoto, lazima uorodhesha jina lao ndani ya Maombi. Lazima pia uonyeshe kuwa unafanya kwa niaba ya mwingine kama mtoto au mtu mwenye uwezo mdogo. Ikiwa una wasiwasi juu ya faragha, fikiria kutumia vyanzo vya majina katika Hati za Mahakama. Kwa watoto na watu wengine walio katika mazingira hatari, kila wakati tumia vyanzo vya majina kulinda siri zao.³
- 5 **Hati ya pili** kukamilisha (“Supporting Affidavit”). Ni hati ya kiapo iliyotiwa saine kusaidia na maombi. Hili hati ya kiapo kuwa maalum iwezekanavyo, jumuisha tarehe zote, mahali, mashuhuda, majina ya mhojiwa na nyaraka zinazounga mkono kama vile nambari ya kitabu cha matokeo (“OB”), ripoti za matibabu kama P3, logi ya kupigia simu, ujumbe, vitisho vilivyoandikwa, au picha za uharibifu. Sio lazima kuwa na ripoti ya polisi.
- 6 **Hati ya tatu** ya kuandaa, inaitwa Hati ya Madai (“Plaint”). **Hati ya nne** ya kuandika inaitwa Thibitisho ya Hati ya kiapo na kuandaa taarifa ya Mashuhuda (“Verifying Affidavit and Witness Statements”).
- 7 Hati hizi zinaunda sehemu **KUBWAYA KESI**. Wakili au mtu aliye na ufahamu wa kimsingi wa kisheria anaweza kukusaidia kuandaa Hati ya madai na nyaraka zinazounga mkono.
- 8 Peana hati ya Maombi na hati ya kiapo ya Kuunga mkono pamoja na hati ya madai, Thibitisho ya hati ya kiapo, Taarifa ya Shahidi kwa Msajili wa korti ya hakimu mkazi aliye karibu na wewe kwa tathmini na kufungua jalada. Peana Hati za Mahakama katika **nakala tatu**. Kwa waombaji katika Kaunti ya Nairobi au Kaunti zote kwa jumla, unaweza kupata mfumo wa kusajili kupitia Idara ya mahakama ya Kenya kufungua faili kielektroniki katika <https://efiling.court.go.ke/>. Tafadhali wasiliana na Wakili, Karani wa Korti, au mtu aliye na ufahamu wa kimsingi wa kisheria juu ya mfumo wa kufungua faili.
- 9 Hakikisha umesajili Maombi na hati ya kiapo kabla ya saa sita mchana Jumatatu hadi Ijumaa au wakati wa saa rasmi za kazi (saa mbili asubuhi hadi saa kumi na moja jioni).
- 10 Msajili wa Mahakama hutathmini ada inayohitajika kwako kulipa. Baada ya kulipa na kuwasilisha risiti, Msajili huambatisha stempu ya korti, na kutenga nambari ya kesi. Hakikisha unaweza nakala mbili asili za hati za korti.

Kidokezo:

Unapotafuta amri ya ulinzi ya muda mfupi (IPO), unaweza kuandaa Cheti cha Haraka (Certificate of Urgency), Maombi na Hati ya kiapo inayounga mkono tu. Inashauriwa kusajili hati siku hiyo hiyo.

Hatua ya Pili (2) - Kuweka Faili ya Kesi mbele ya Mahakama

- 1 Msajili wa Mahakama atakapogawa nambari ya kesi hiyo, anakuarifu tarehe ya usikilizaji na Hakimu anayeshughulikia kesi hiyo.
- 2 Kwa ombi la mpito la ulinzi wa muda, Msajili wa korti anaweza kutenga siku iliyofuata baada ya kusajili Maombi. Hakikisha unaenda kortini kwa tarehe iliyotengwa ya kusikilizwa kwa Maombi ya mpito ya ulinzi wa muda.
- 3 Kumbuka kubeba nakala halisi ya Maombi kwa korti.
- 4 Korti ya wajibu inakagua Maombi pamoja na hati zinazounga mkono na hufanya uamuzi wa kutoa au kutotolea amri ya ulinzi ya mpito.

³ Watu walio katika mazingira magumu ni pamoja na watoto, watu wenye changamoto za akili.

- 5 Korti haitoi amri ya ulinzi moja kwa moja. Kesi uliyowasilisha mbele ya korti lazima ikidhi mahitaji ya kisheria. Hiyo ni, kufafanua aina ya unyanyasaji uliofanywa, kipindi cha dhuluma na ushahidi kuonyesha korti unyanyasaji uliofanyiwa.
- 6 Kumbuka kumrejelea Hakimku kama "Mheshimiwa"
- 7 Baada ya kukagua Maombi, korti inaweza kudhibitisha kesi hiyo kama ya dharura na kutoa amri yoyote ya ulinzi wa muda na kuweka tarehe ya kusikilizwa. Korti inaweza pia kudhibitisha kesi hiyo kuwa ya dharura na inamtaka MWOMBALI ampatie MHOJIWA hati za korti kwa usikilizaji mwingine.
- 8 Wakati wowote korti itatoa Agizo la Muda la Ulinzi, korti itatoa ushauri wa **Kujitokeza** kwa MHOJIWA (Summons to Appear) ambalo litaambatanishwa na AGIZO. Baada ya kupokea mawasiliano kutoka kwa korti, hakikisha unapata AGIZO kutoka kwa Msajili wa Mahakama na umpatie MHOJIWA.
- 9 Mchakato wa Huduma unahitaji kutuma **"Seva ya Mchakato wa Korti aliye na Leseni"** (Process Server) kutumikia Hati za Mahakama juu ya MHOJIWA. Fikia seva za mchakato wa korti kwenye <http://kenyalaw.org/kl/index.php?id=8158> au wasiliana na Karani wa Mahakama au Wakili aliye karibu nawe. Usitoe hati kwa korti au amri mwenyewe.
- 10 Baada ya huduma, Msaidizi wa Mchakato husajili Kurudishwa kwa Huduma kwa korti kuonesha kuwa MHOJIWA alipokea au alikataa kupokea Hati za Mahakama.
- 11 Baada ya kutoa maagizo ya ulinzi wa mpito, Korti inamtaka MWOMBALI na MHOJIWA kupingana na kesi hiyo, ili mahakama isikilize pande zote mbili.
- 12 Wakati wa usikilizaji wa korti, korti inaweza kuuliza maswali, hakikisha umejibu maswali na kuwasilisha ushahidi wa vurugu mahakamani. Wakati wa usikilizaji kwa kesi ya mtoto, mahakama inaweza kuagiza ripoti ya uchunguzi wa kijamii kupitia afisa wa watoto au kwa kesi ya mtu ambaye hana uwezo na zaidi ya umri wa wengi, korti inaweza kuuliza uchunguzi wa kijamii au tathmini Ripoti kupitia idara ya huduma za utunzaji na huduma za muda wa uchunguzi.
- 13 Mwombaji pia anaweza kuomba korti kwa ofisi husika kupeleka ripoti za uchunguzi wa kijamii mahakamani.
- 14 MHOJIWA anaweza kuchagua kujibu na kuweka utetezi kwa Maombi kama vile Kujibu Kwa kiapo.
- 15 MHOJIWA lazima ahakikishe kupata nakala ya majibu kutoka kwa MWOMBALI.
- 16 Hapo Mahakama inadai pande zote mbili zifike kortini na kuwasilisha kesi yao.

Hatua ya Tatu (3) - Usikiaji Kamili wa Maombi

- 1 Katika tarehe ya usikilizaji, kila mtu anawasilisha upande wake wa hadithi mbele ya korti.
- 2 MWOMBALI anatoa upande wake wa kesi na kisha MHOJIWA anatoa upande wake wa kesi. Korti inaweza kumuelekeza Mwombaji kufanya majibu ya hoja za MHOJIWA.
- 3 Baada ya kusikilizwa, korti inaweza kuamuru kwamba mwombaji na mhojiwa wawasilishe maandishi au maongezi. Mawasilisho yanapaswa kufupisha suala hilo katika kesi hiyo na kujibu swali "kwa nini mahakama inapaswa kutoa amri ya ulinzi?"
- 4 Korti inaamua kutoa UAMUZI ikiwa itatoa maagizo ya ulinzi au la.
- 5 Baada ya mahakama kutoa UAMUZI, hutoa tarehe ya kusikilizwa kwa sehemu **KUUYA KESI**.
- 6 Wakati wa sehemu kuu ya kesi, kila mtu anawasilisha kesi yake na korti inachukua uamuzi wa mwisho katika mfumo wa **HUKUMU**.

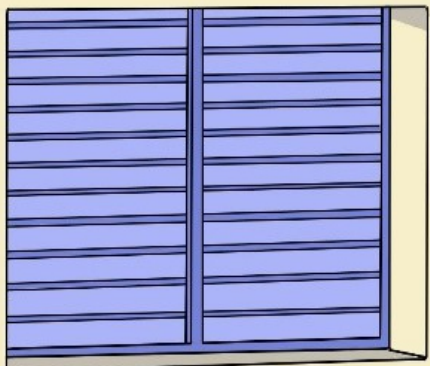

- 7 Katika kuwasilisha Hukumu, korti huamua ikiwa itatoa Agizo la Ulinzi (**MAAGIZO YA MWISHO**) au la.
- 8 Korti pia inaamua juu ya muda wa maagizo ya ulinzi.
- 9 Ikiwa mtu yeyote hatakubaliana na uamuzi wa korti, wana **HAKI ZA KUKATA RUFAA** katika Korti Kuu ya Kenya.

Kidokezo:

Ikiwa Mhojiwa atakosa kufika mahakamani siku iliyotarajiwa na korti imeridhika na mchakato wa utumishi na ushahidi uliorekodiwa, korti inaweza kuendelea kutoa uamuzi na kutoa amri ya ulinzi bila uwepo wa Mhojiwa.

A.C. & CO
ADVOCATES

Maswali yanayoulizwa Mara kwa Mara

Nani Anaweza Kuripoti Kesi ya Unyanyasaji wa Kinyumbani?

Mhasiriwa au mtu yeyote anayejua kesi inayoendelea ya unyanyasaji wa kinyumbani ikiwa ni pamoja na majirani, marafiki wanaweza kuripoti kesi ya unyanyasaji wa nyumbani. Mtu anayehusika anaweza kuchagua kutoa ripoti na majina au vitambulisho vyake kuwa siri.

Je! Naweza Kusajili Agizo la Ulinzi bila Wakili?

Ndio. Ingawa Wakili wa Mahakama Kuu ya Kenya au mtu mwingine yeyote anayestahili kutekeleza sheria anaweza kutoa ushauri, unaweza kutafuta Agizo la Ulinzi bila Wakili.

Je! Gharama ya Kusajili Agizo la Ulinzi nchini Kenya ni kiasi gani?

Korti inaweza kulipisha kati ya shilingi elfu 1,000 hadi shilingi elfu 2,500 kama ilivyo ada ya mahakama. Seva za mchakato wa leseni zinaweza lipisha kati ya shilingi elfu 1,500 hadi elfu 5,000 ama zaidi, kulingana na umbali wa anwani ya huduma ya Mhojiwa. Wakili anaweza kulipisha kati ya shilingi 50,000 hadi shilingi 100,000 au zaidi kukuwakilisha. Wakili pia anaweza kuchagua kukuwakilisha kwa malipo kidogo au bila malipo.

Je! Naweza kupata Agizo la Ulinzi bila kumjulisha Mhojiwa?

Ndio. Korti inaweza kutoa bila taarifa kwa Mhojiwa Agizo la Muda la Ulinzi. Mahakama pia inaweza kuhitaji kusikilizwa kabla ya kutoa Agizo la Muda la Ulinzi. Korti inaweza kutoa ilani inayohitaji Mhojiwa kuonyesha sababu ya kwanini amri ya ulinzi haipaswi kufanywa. Mhojiwa anapaswa kupokea ilani kwa njia inayohitajika chini ya sheria. Mahakama haiwezi kutoa Agizo la Mwisho la Ulinzi, bila taarifa kwa Mhojiwa na usikilizaji.

Amri ya Ulinzi inadumu kwa muda gani?

Amri ya Ulinzi ya muda inabaki kuwa nguvu hadi inabadilishwa na agizo la mwisho la ulinzi au kutofautishwa au kubadilishwa na mahakama inayofaa. Korti inaweza kutoa amri ya muda ya ulinzi ikisubiri kusikilizwa kwa Maombi Kuu. Agizo la Ulinzi litaendelea kutumika kwa muda kama vile itakavyotajwa na korti na labda kukaguliwa, mara kwa mara, kulingana na hali.

Adhabu ya kukiuka Agizo la Ulinzi ni nini?

Mhojiwa ambaye amepewa nakala ya agizo la ulinzi na ambaye anakiuka agizo hilo anafanya kosa na atawajibika kwa faini isiyozidi shilingia elfu 100,000 au kufungwa gerezani kwa kipindi kisichopungua miezi kumi na mbili (12), au adhabu zote mbili.

Ni nini kitatokea ikiwa Mhojiwa anakiuka Agizo la Ulinzi?

Kifungu cha ishirini na tatu (23) cha PADVA kinaeleza kwamba afisa wa polisi anaweza kumkamata Mhojiwa bila kibali cha kukamatwa kwa ombi la Mwombaji au Mwakilishi wa Mwombaji, wakati wowote ndani ya miaka tano (5) baada ya siku ya Kutoa Agizo la Ulinzi, au kipindi hicho cha kupanuliwa, kama korti inavyoweza kuagiza, ikiwa Mhojiwa atakiuka muda wowote au hali ya amri hiyo.

Nani anapaswa kuwepo wakati wa usikilizaji?

Sheria inaamuru kwamba kesi za vurugu za nyumbani zifanyike kwa faragha na watu tu muhimu kwa kesi hio.

Je! Agizo la Ulinzi linapaswa kumzuia Mwombaji kutafuta njia zingine za kisheria?

Hapana. Mtu anaweza kupata aina zingine za usaidizi wa kisheria. Kwa mfano, ikiwa Mwombaji ana Amri ya Ulinzi baada ya unyanyasaji wa kijinsia, Mwombaji anaweza kuiomba Korti kwa Amri ya Ulinzi dhidi ya kudhalilishwa kazini na Mhojiwa. Mhasiriwa pia anaweza kuweka malalamiko ya jinai. Kifungu cha arobaini na moja (41) cha PADVA kinatoa kwamba wakati mwathiriwa wa dhuluma ya nyumbani atapatwa na majeraha ya kibinafsi au uharibifu wa mali au upotezaji wa pesa kwa sababu ya vurugu za nyumbani, korti inayosikiliza madai ya fidia inaweza kukabidhi fidia kama hiyo kwa kumia au uharibifu au hasara kadiri inavyoonekana kuwa sawa na nzuri.

Je! Unaweza sajili Agizo la Ulinzi ukiwa na kesi zingine tofauti kortini?

Ndio. Hata ikiwa kesi nyingine inaendelea kuhusisha watu hao kwa mfano utunzaji au talaka, haitazuia utoaji wa amri ya ulinzi wala haitazuia kesi ya jinai dhidi ya Mhojiwa. Sehemu ya kumi na tano (15) ya PADVA inaeleza kwamba korti haitakataa kutoa amri ya ulinzi kwa sababu tu ya uwepo wa kesi zingine.

Je! Maafisa wa Polisi wana jukumu gani kuhusu dhuluma za majumbani?

- 1 Kushauri wahasiriwa wa vurugu za majumbani kuhuse uwepo wa ulinzi chini ya PADVA.
- 2 Kuchunguza kesi zilizoripotiwa kwao moja kwa moja.
- 3 Kushauri wahasiriwa juu ya utaratibu wa kufanya malalamiko.
- 4 Kuwashauri wahasiriwa juu ya makaazi ya muda.
- 5 Kushauri wahasiriwa juu ya upatikanaji wa huduma ya matibabu.
- 6 Kushauri wahasiriwa wakati wa kutoa taarifa juu ya haki yao ya kuongea na maafisa wa jinsia moja.
- 7 Kukamata bila kibali, Wahojiwa ambao wanakiuka maagizo ya ulinzi.

Taratibu ya Ombi za Ulinzi nchini Kenya

Kitendo cha utoaji wa maagizo ya ulinzi kwa sheria hutofautiana katika taratibu. Uchunguzi uliofuta unahusu uzoefu na changamoto zinazowakabili wahasiriwa na Mawakili katika kutumia PADVA kutafuta ulinzi.

Uchunguzi Kifani I

MRR alikuwa ameolewa kwa kipindi cha miaka kumi na mitano (15). Mnamo mwaka wa 2017, MRR alianza kupata changamoto kwenye ndoa yake na aliamua kujitenga rasmi na mume. Kwa bahati nzuri, MRR aliendesha biashara na nduguze na kwa hivyo aliweza kukimu mahitaji ya watoto wake watatu. Mnamo mwaka wa 2018, mumewe aliyeachana naye alianza kuja mahali pake pa biashara, akifanya vitisho vya kumuondoa, na kusababisha vurugu. MRR alitafuta msaada wa rafiki ambaye alimshauri aripoti suala hilo katika Kituo Kikuu cha Polisi. Katika kituo cha polisi, afisa alimweleza kwenda kuripoti kwa Chifu wa eneo hilo. Afisa alikataa kuchukua ripoti akisema mambo ya nyumbani (masuala ya nyumbani) yanapaswa kujadiliwa na Chifu wa eneo kwanza. Aliposhindwa kupata msaada kutoka kituo cha polisi, MRR alimuelezea rafiki ambaye mpwa wake ni Wakili. MRR alimweleza Wakili masuala ambayo alikuwa nayo na mumewe aliyeachana naye. Alimweleza Wakili kwamba mume huyo anaendelea kuvuruga biashara yake, alimnyanyasa na akatishia kuchukua watoto.

Wakili alishauri kwamba kama hatua ya tahadhari wanapaswa kusajili kwa maagizo ya ulinzi ili kumzuia mume kutembelea mahali pa kazini. Wakili alimlipisha MRR shilingi elfu 70,000 ambayo ilikuwa zaidi ya uwezo wake. Kupitia msaada wa familia, MRR alinyakua ada ya Wakili na waliwasilisha Maombi.

Wakati wa usikilizaji, Wakili aliwasilisha kwa mahakama ushahidi uliopo kuhusu vitisho vya maneno na kuomba kuzuia Mume huyo kwenda mahali pa kufanya kazi kwa MRR. Wakati wa kusikilizwa kwa ombi lake la maagizo ya muda ya ulinzi, korti ilikataa kutoa amri hiyo ikisema kwamba MRR hakuwasilisha ushahidi wa kutosha kudhibitisha utoaji wa amri ya muda ya ulinzi. Kama MRR alivyosimulia, Wakili alimwambia kwamba kwa sababu hawakujumuisha nakala ya kitabu cha mgeni au kuwaita mashahidi ambao wanaweza kushuhudia tabia ya mumewe, kesi hiyo ilishindwa katika hatua hiyo. Wakati wa uamuzi huo, mume alikuwa amewasilisha maombi tofauti akitafuta utunzaji watoto. Wakili alimshauri MRR kesi ya amri ya ulinzi iwekwe kando wakati wanatetea kesi ya utunzaji watoto Kesi ya utunzaji wa watoto ilimugarimu MRR shilingi elfu 80,000 kama ada ya kisheria. MRR anaripoti kuwa ilichukua chini ya mwezi kutoka wakati Wakili alipowasilisha Maombi ya amri ya ulinzi hadi wakati mahakama ilisikiliza kesi hiyo na kutoa uamuzi. MRR alisema kwamba gharama kubwa za kisheria zingeweza kumzuia kutafuta ulinzi wa korti ikiwa familia yake haingemsaidia. Kwa kuongezea, MRR alisema kwamba mahakama iliweka viwango vya juu zaidi vya ushahidi katika kesi za ulinzi. MRR alipendekeza kwamba mahakama zipunguze viwango vya ushahidi unaohitajika na kwamba vituo vya polisi vinapaswa kuwapa wahasiriwa wa unyanyasaji wa nyumbani msaada unaohitajika.

MRR aliongezea kusema kabla ya kwenda kwa wakili, hakufahamu sheria ya PADVA. MRR aliomba mashirika ya kusaidia wahasiriwa wa vurugu za kinyumbani, kujitambulisha vizuri nchini.

Uchunguzi kifani 2

Mtazamo wa Wakili

Mfano I

Mnamo mwaka wa 2018, Wakili I alituma maombi ya “Chamber Summons” chini ya cheti cha haraka katika mahakama ya watoto. Alimwakilisha mwanamke aliyejitenga na mwenzi kwa sababu ya vurugu na vitisho kwa maisha yake. Wakili alijitokeza mbele ya korti na akatoa ombi, siku iliyofuatia kufunguliwa. Korti iliruhusu amri ya muda ya ulinzi ikisubiri kusikilizwa kwa kesi hiyo. Katika Agizo hilo, korti ilimzuia Mhojiwa asifike karibu na nyumba au kumtesa, kumnyanyasa, kumtisha mwombaji, na kumchukua mtoto. Wakili alisema kwamba Mhojiwa alikiuka agizo la ulinzi na aliendelea kumtishia Mwombaji. Baada ya kumshauri Mwombaji aripoti kitendo cha ukiukaji kwa kituo cha polisi cha karibu, Mwombaji alionyesha hofu na kukataa kuripoti.

Katika usikilizaji wa Maombi Kuu, mahakama tofauti ikisikiliza maombi kuu haikugusia suala la vurugu.

Korti haikuzingatia suala la maagizo ya ulinzi licha ya Mwombaji kuuliza aongezewe ulinzi. Korti pia ilibaini kuwa Mwombaji, mtu mzima, hakuweza kufaidika na ulinzi katika korti ya watoto ambayo pia imeteuliwa kama korti ya Hakim Mkazi. Katika kesi hii, Wakili alikuwa ameunga mkono Maombi na nyaraka zote muhimu ikiwa ni pamoja na ripoti za matibabu, cheti cha kuzaliwa, picha za shambulio na taarifa za shahidi. Bila maagizo ya mwisho ya ulinzi, Mhojiwa aliendelea kumdhalalisha, kumtishia na kumtesa mwombaji. Wakili alimshauri mwombaji haki ya kukata rufaa ambayo wanafuata kwa bidii. Katika kesi hiyo, Wakili alichukua kesi huku akitoza ada ndogo kwani mteja hakuweza kumudu ada ya shilingi elfu 100,000.

Mfano 2

Wakili 2 alituma maombi chini ya cheti cha uharaka mnamo mwaka wa 2019. Alitafuta ulinzi wa mteja wake na mtoto dhidi ya kushambuliwa na unyanyasaji. Korti ilikataa kutoa maagizo ikionyesha kukosekana kwa ushahidi na kwamba Mwombaji alikuwa hajathibitisha kuwa Mhojiwa amemnyanya mtoto. Kulingana na Wakili, Mhojiwa alikuwa ametuma majambazi aliowakodi kwa nyumba ya Mwombaji kumtishia. Kabla ya kufungua kesi hiyo, polisi walikuwa wamempa mwombaji fomu ya P3, ambayo alikuwa ameijaza katika hospitali ya serikali ya mtaa na kulipishwa shilingi elfu 2,000. Licha ya kutegemea vifungu vya wazi vya PADVA, Korti ilimfahamisha Wakili wa 2 kwamba angefaa kwenda kwa mahakama ya jinai kwa kesi za kushambulia na unyanyasaji. Katika kukataa kutoa maagizo yaliyotafutwa wakati wa kusikilizwa kwa Kesi Kuu, mahakama ilidai kwamba maagizo ya ulinzi hayana athari kwa mtoto kwa sababu mtu anayeshitakiwa alikuwa hajapatikana na hatia Katika kesi hiyo. Wakili ameanzisha rufaa kwa sababu ya kupuuzwa kwa vifungu vya wazi vya PADVA na kiwango cha juu cha ushahidi.

Masomo Kuhusiana na Utaratibu wa Maagizo ya Ulinzi

Licha ya hali ya maendeleo ya PADVA, Waombaji na Mwakili wanakabiliwa na changamoto nyingi wakati wa kutafuta maagizo ya ulinzi. Kwanza, mbinu za utekelezaji wa unyanyasaji wa majumbani inaweza kuweka mbali waombaji kama vile MRR kutaka kutafuta msaada kwa agizo la ulinzi.

Maafisa wa utekelezaji wanapaswa kujielimisha na majukumu yao chini ya vifungu vya PADVA. Pili, ada ya juu ya kisheria na gharama za korti, zinazuia waombaji wengi kutotaka kutafuta huduma ya Mwakili na mahakama. Kama gharama ya Wakili na Mahakama inaweza kukosa kufikia watu maskini, wadau wanapaswa kufutulia mbali ada ya korti kuhusiana na maombi ya ulinzi kwa watu maskini. Tatu, wadau wanapaswa kuangalia kizuizi cha juu cha ushahidi ambacho kimesababisha kukataliwa kwa maagizo ya ulinzi kwa kesi za dharura na zinazostahili kama MRR na wengine wengi. Mwishowe, kwa sababu ya tafsiri na matumizi ya PADVA, wadau katika mfumo wa haki za umma wanapaswa kufanya vikao vya wakala na mafunzo ili kujadili njia na mazoea bora ya kutekeleza PADVA.

Muhtasari wa Maagizo ya Ulinzi na Mazoea Bora kutoka Nchi Zingine

Ghana

Ghana ilitunga Sheria yake ya unyanyasaji wa nyumbani mnamo mwaka wa 2007.⁴ Sheria ya Vurugu za nyumbani ilifuatiwa na kuunda sera ya kitaifa na mpango wa utekelezaji ("NPPOA") iliyoandaliwa na Wizara ya Masuala ya Wanawake na Watoto mnamo 2008. NPPOA inatoa majukumu maalum ya wadau ili kutekeleza kwa ufanisi sheria ya vurugu za nyumbani, chini ya uongozi wa Sekretarieti ya vurugu za nyumbani.

Muhtasari wa Maagizo ya Ulinzi ya Ghana

1. Sheria inakataza Mhojiwa:

- a** kuja mita hamsini karibu na mwombaji.
- b** kushambulia au kutumia nguvu ya mwili dhidi ya mwombaji au uhusiano wowote na mwombaji.
- c** kumfunga au kumtia kizuizini mwombaji au uhusiano au rafiki wa mwombaji.
- d** kumnyima mwombaji upatikanaji wa chakula cha kutosha, maji, mavazi, kukamatwa kwa makazi.
- e** kulazimisha mwombaji kujihusisha na ngono.
- f** kujihusisha na mwenendo wa kingono ambao unanyanyasa au kumdhalilisha mwombaji.
- g** kumnyima au kutishia kumnyima mwombaji rasilimali za kiuchumi au kifedha.

2. Usaidizi unaopatikana kwa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani

- a** Kutoa malalamiko ya jinai.
- b** Kuomba ombi la maagizo ya ulinzi (ya muda na ya mwisho).
- c** Kupata fidia.
- d** Upatanisho.
- e** Ambapo kosa hilo ni kosa ambalo huchukuliwa kama kuongezea adhabu inayolingana na Sheria ya Utaratibu wa Jinai ya Ghana ("Criminal Procedure Code") ni zaidi ya miaka mitatu, vifungu vya CPC vitatumika.

Mazoea Bora kutoka Ghana

- 1** Ghana imeweka mikakati inaojulikana kama Hazina ya Msaada kwa wahasiriwa wa Vurugu za Nyumbani inaokusudiwa kusaidia wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani.⁵ Hazina hio inasaidia wahasiriwa na msaada wa kimsingi kwa vifaa, mafunzo, uokoaji, ukarabati na ujumuishaji wa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani. Hazina hio inafanya kazi katika ujenzi wa malazi ya mapokezi kwa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani katika mikoa na wilaya, na mafunzo na usaidizi wa uwezo wa watu wanaohusishwa na utoaji wa makazi na urejesho.
- 2** **Matibabu-** Ghana hutoa matibabu ya bure kwa mtu yeyote aliyeathiriwa na unyanyasaji wa nyumbani ambaye amepelekwa katika kituo cha matibabu na Polisi.

⁴ Sheria ya ndani ya vurugu 2007 (Act 732) <https://www.ilo/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/88525/101248/F503368907/GHA88525.pdf>.

⁵ Sehemu ya 29 ya uhalifu wa ndani sheria ya Ghana.

- 3 **Mashtaka ya wahalifu** -Polisi wana haki ya kumtia mtuhumiwa wa unyanyasaji wa nyumbani⁶ kwa hati au bila hati. Kwa kuongezea, Sheria hiyo hutoa kukamatwa kwa mnyanyasaji na raia.
- 4 Maombi ya korti huchukua siku kumi na nne (14) kusikilizwa na kwa mahakama kutoa amri yake. Amri za ulinzi wa muda ni halali kwa miezi tatu (3) na maagizo ya mwisho ya ulinzi kuwa halali kwa miezi kumi na mbili (12) na inaweza kuongezewa.
- 5 Ukiukaji wa maagizo ni faini au kifungo cha miaka zaidi ya miwili.
- 6 Chini ya sheria ya Ghana, taasisi ya mashtaka ya jinai inayotokana na vitendo vya unyanyasaji wa nyumbani haitaathiri haki za mwombaji kutafuta amri ya ulinzi chini ya Sheria hii.
- 7 Ghana ina Kitengo cha Dhuluma za Kinyumbani na Msaada wa Wahasiriwa (“DOVVSU”) ambacho ni kitengo cha Huduma ya Polisi ya Ghana.⁶ Hili ni tawi maalum la Polisi kushughulikia kesi za vurugu za nyumbani pekee. Dhamira yake ni kuzuia, kushikilia na kushtaki wahusika wa dhuluma za nyumbani na unyanyasaji wa watoto.

Afrika Kusini

Afrika Kusini (South Africa) ilitunga Sheria ya Vurugu za Nyumbani mnamo 1998.⁷ Mnamo mwaka wa 2011, pia ilitunga Sheria ya Ulinzi dhidi ya unyanyasaji. Sheria zote mbili hutoa usaidizi kwa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani na huongeza ulinzi dhidi ya unyanyasaji.

Muhtasari wa Sheria za Ulinzi za Afrika Kusini

- 1 Sheria inakataza mhojiwa kutenda kitendo chochote cha unyanyasaji wa nyumbani.
- 2 Sheria ya udhalilishaji inakataza waliohojiwa kutowanyanyasa au kujihusisha na mwenendo wowote unaoeleweka kama unyanyasaji kwa mwombaji.
- 3 Chini ya sheria zote mbili, korti ina nguvu ya kuagiza kukamatwa kwa silaha yoyote au silaha hatari inayomilikiwa au ilio chini ya usimamizi wa mhojiwa.
- 4 Kortu inaweza kuagiza afisa wa amani aandamane na mlalamikaji kwa mahali maalum kusaidia na mipango kuhusu ukusanyaji wa mali ya kibinafsi.
- 5 Ikiwa korti itatoa amri ya muda au ya mwisho ya ulinzi, chini ya sheria zote mbili, lazima itoe hati iliyosimamishwa kwa kukamatwa kwa mnyanyasaji ikiwa mnyanyasaji atakiuka agizo.
- 6 Chini ya sheria ya unyanyasaji, maafisa wa polisi wanaweza kusaidia mlalamikaji kupata jina na anwani ya mhojiwa kwa madhumuni ya kuweka amri ya ulinzi.
- 7 Chini ya sheria ya udhalilishaji, korti inaweza kumwita mtu aende kortini kutoa ushahidi. Ikiwa mtu atakosa kufika, atachukuliwa kuwa na hatia.
- 8 Chini ya sheria ya udhalilishaji, korti inaweza kuagiza afisa yeyote wa polisi kuchunguza malalamiko ya jinai.

⁶ Huduma ya polisi Ghana, <https://police.gov.gh/en/index.php/domestic-violence-victims-support-unit-dovvsu/> (mwisho kufikiwa 30 Julai 2020).

⁷ Unyanyasaji wa ndani sheria https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201409/a116-980.pdf (ya mwisho kufikiwa tarehe 30 Julai 2020).

Mazoea Bora kutoka Afrika Kusini

- 1 Sheria zote mbili, Sheria ya Vurugu za Nyumbani na Sheria ya Ulinzi kutoka kwa unyanyasaji inaelezea jukumu la maafisa wa polisi kuhusiana na unyanyasaji na vurugu za majumbani.⁸ Kwa mfano, kusaidia mlalamikaji kupata makazi au matibabu au kuongozana nao kuokoa mali.
- 2 Maafisa wa polisi wanapaswa kutoa ujumbe wa maelezo kwa mlalamikaji kwa lugha iliyochaguliwa na mlalamikaji na kuelezea mlalamikaji, yaliyomo ikiwa ni pamoja na tiba inayopatikana na haki ya kuwasilisha malalamiko.
- 3 Kitendo cha unyanyasaji wa majumbani pia huweka jukumu la kibinafsi kwa Polisi. Sheria inaeleza kwamba kutofaulu kwa Afisa wa Polisi kutekeleza majukumu yake kama inavyotolewa na Sheria hii ni sawa na hatia kama inavyofafanuliwa katika Sheria ya Huduma ya Polisi Kusini, 1995 na kwamba kesi za kinidhamu zinapaswa kuanza dhidi ya afisa huyo.⁹
- 4 Polisi wa Afrika Kusini pia hufanya ripoti mbili za mwaka kwa Bunge juu ya usimamizi wa vurugu za majumbani na mashtaka yoyote dhidi ya maafisa wake.
- 5 Katika hali ambayo mlalamikaji anapojiwakilisha, ni jukumu la karani wa korti kumjulisha malalamishi juu ya chaguzi zinazopatikana ikiwa ni pamoja na haki yoyote ya kutoa malalamiko ya jinai.

Marekani

Nchi ya Marekani ("USA") ilitunga Sheria ya Unyanyasaji Dhidi ya Wanawake ("Violence Against Women Act "VAWA") mnamo mwaka wa 1994. Marekani ina majimbo huru ambayo yana sheria zao. Sheria hii ilitungwa kama sheria ya shirikisho na wakati sheria za serikali majimbo hazitoshi. Mhasiriwa wa dhuluma ya nyumbani anaweza kutegemea sheria hii kwa ulinzi kutoka kwa mnyanyasaji. Waendesha mashtaka wanaweza kuchukua hatua kuwalinda waathiriwa na kutoa taarifa kwamba wahojiwa watawajibika katika mamlaka yoyote ambayo wanakiuka agizo la ulinzi (NCPOFFC, 2006). VAWA ni sheria ya shirikisho. Kila serikali ya jimbo lazima itambue na kutekeleza agizo la ulinzi lililotolewa katika majimbo mengine, kana kwamba imetolewa katika jimbo la kutekeleza.

Kwa muhtasari, vifungu muhimu vya VAWA ni pamoja na:

- 1 Ufadhili kamili wa vifaa vya ubakaji na ada za kisheria na korti kwa maagizo ya ulinzi wa unyanyasaji wa majumbani.
- 2 Amri za ulinzi wa wahasiriwa zinatambuliwa na kutekelezwa katika mamlaka zote za serikali na kikabila.
- 3 Mafunzo maalum ya unyanyasaji wa majumbani na mafunzo ya unyanyasaji wa kijinsia kwa maafisa wa utekelezaji wa sheria katika kesi za ukatili wa nyumbani au ya urafiki.
- 4 Vizuizi vya kusafiri kati ya majimbo vinawekwa kwa wanyanyasaji wa nyumbani. Mtumiaji dhalimu wa mnyanyasaji wa nyumbani hawezi kumfuata mwathiriwa katika jimbo lingine, wala aliye na hatia kumlazimisha mwathirika ahamie katika jimbo lingine.
- 5 Ufafanuzi wa unyanyasaji wa majumbani umepanuliwa kuwa ni pamoja na vurugu za kuchumbiana na kuteleza ikijumuisha kumwinda mtu mtandaoni.

⁸ Sehemu ya 2 sheria ya ndani ya Afrika Kusini.

⁹ Sehemu ya 18 (4) ya S. sheria ya huduma ya polisi.

Mazoea Bora kutoka Marekani

- 1 Sheria ya VAWA inatambua ukatili wa majumbani kama kosa ambalo ni kawaida na huchukuliwa kuwa kubwa na adhabu yake sio chini ya mwaka.
- 2 Sheria hiyo inahimiza majibu ya kuratibu jamii kwa unyanyasaji wa majumbani na unyanyasaji wa kijinsia na inapeana fedha nyingi kwa malazi na huduma zingine kwa wanawake, ratiba za masomo ya mahakama na mafunzo, na mipango ya kuongeza kuwafikia wanawake wa vijijini na fedha za serikali kwa masomo ya vurugu dhidi ya wanawake.
- 3 Katika azma ya kuongeza ulinzi kwa waathiriwa wa dhuluma za nyumbani, mnamo 1994 na 1996, Kongamano pia ilipitisha mabadiliko ya Sheria ya Udhubiti wa bunduki na kuifanya kuwa uhalifu wa shirikisho katika hali fulani kwa wanyanyasaji wa majumbani kumiliki bunduki.¹⁰
- 4 Jimbo la Arizona lina taratibu maalum kwa Majaji kuzingatia katika utoaji wa maagizo ya ulinzi.¹¹ Huko California agizo la kuandamana linaanza kutumika kwa miaka mitatu,¹² na waajiri wanaweza kutafuta agizo la kinga kwa mfanyikazi ikiwa ametishiwa maisha kazini.
- 5 Katika Colorado na New Jersey, maagizo ya dhuluma ya nyumbani hufunguliwa bila malipo.¹³

Uingereza

Nchini Uingereza (“UK”), Sheria ya Unyanyasaji wa Kinyumbani, uhalifu na waathirika 2004, ilikuja kuongeza nguvu sheria zilizopo ambazo hapo awali zilitawala vurugu za nyumbani. Hiyo ni, Sheria ya Familia ya 1996, Ulinzi wa Sheria ya Unyanyasaji 1997, na Ulinzi kutoka kwa Unyanyasaji Agizo la 1997. Sheria ya unyanyasaji wa majumbani hutoa ulinzi kwa waathiriwa wa uhalifu haswa unyanyasaji wa majumbani. Kwa kuongezea, Sheria ya Ulinzi ya Kimbunga ya Uingereza ya 2019 inapeana maagizo ya usalama wa kuandamana.¹⁴ Chini ya hiyo sheria, polisi hufanya maombi kwa niaba ya wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani wakitafuta amri ya mpito au ya mwisho.

Ulinzi wa Dharura nchini Uingereza

Mnamo mwaka 2014, Uingereza ilizindua Agizo la ulinzi wa dhuluma za nyumbani (“DVPOs”) na Ilani za Ulinzi wa Ukatili wa Kinyumbani (“DVPNs”) kwa vikosi vyote vya polisi arobaini na tatu (43) huko England Wales. DVPO ni agizo la raia ambalo linajaza "pengo" katika kutoa ulinzi kwa waathiriwa kwa kuwezesha polisi na mahakimu kuweka hatua za kinga ambapo hakuna ushahidi wa kutosha kushtaki mhalifu na kutoa ulinzi kwa mhasiriwa kupitia hali ya dhamana (DVPO, 2016). DVPN ni ilani ya dharura na ambayo inaweza kutolewa na polisi, wakati wa kuhudhuria tukio la unyanyasaji wa nyumbani, kwa mhalifu. Kwa sababu DVPN ni ilani iliyotolewa na polisi, ni muhimu kwa polisi kumpa mwathirika msaada wa haraka katika hali kama hiyo.

¹⁰ Sheria za ndani za ghasia, <https://www.justice.gov/usao-wdth/victim-witness-program/federal-domestic-violence-laws> (ya mwisho kufikiwa tarehe 30 Julai 2020).

¹¹ Mwongozo wa Jaji: matendo bora ya maagizo ya ulinzi.

¹² Fursa pana kwa sera ya mfumo wa haki za wanawake (2012).

¹³ Fursa pana kwa ajili ya sera ya mfumo wa haki za wanawake (2012).

¹⁴ CPS, <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/stalking-protection-order> (mwisho kufikiwa 30 Julai 2020).

DVPN inaweza kutolewa tu na afisa wa polisi wa daraja la Msimamizi au juu. Ndani ya saa arobaini na nane (48) ya DVPN kutolewa kwa mhalifu, maombi ya polisi kwa mahakama ya hakimu kwa DVPO lazima yasikilizwe. DVPO ni agizo lililotolewa na mahakama ya mahakimu baada ya DVPN kutolewa. DVPO inaweza kuzuia mhalifu kurudinyumbani na kuwasiliana na mwathiriwa kwa muda wa siku ishirini na nane (28). Hii inampa mwathiriwa nafasi ya kuzingatia chaguzi zao kwa muda. DVPN na DVPO zina hali ya kuzuia mhalifu kutokana na kumnyanyasa mwathiriwa.¹⁵ Kinga ya dharura inampa mwathirika nafasi ya kuchagua nafuu zinazopatikana kwao na kufanya maamuzi sahihi kuhusu usalama wake. Polisi pia wanaweza kumkamata mhalifu bila kibali kwa kukiuka amri hiyo.

Mazoea Bora kutoka Uingereza

- 1 Uingereza hutoa maombi ya aina mbili za amri ya mahakama, agizo lililokuwa la kubainika na agizo la makazi kumzuia mtu kuwa na vurugu, kutishia vurugu, kudhalilisha, au kutishia.¹⁶ Mtu anaweza kuomba amri isiyo ya mwisho hata wakati wa kuishi na mhojiwa.
- 2 Kuvunja amri ni kosa la jinai ambalo linaweza kupelekwa katika mahakama ya jinai. Hukumu kubwa ni kifungo cha miaka tano (5) 'na faini.
- 3 Utoaji wa sheria unaoruhusu maafisa wa polisi kutoa DVPN kwa masaa arobaini na nane (48) ili kutoa msaada wa haraka na kinga dhidi ya dhuluma za nyumbani.
- 4 Utoaji wa matumizi ya maagizo ya ulinzi wa dharura na polisi kwa niaba ya wahasiriwa.

Ufalme wa Norwe

Ikilinganishwa na nchi zingine nyingi, Norwe ina kiwango cha chini cha vurugu. Kulingana na Uchunguzi wa Takwimu wa hali ya maisha ya watu katika kipindi cha mwaka wa 1987-2007, karibu asilimia tano ya watu wazima nchini Norwe wanakabiliwa na vurugu au tishio la vurugu kwa mwaka mmoja. Takwimu hizi zimebadilika katika miongo kadhaa iliyopita.¹⁷ Nchini Norwe ni marufuku kumtia mtu vurugu, pamoja na vurugu za nyumbani, ukeketaji wa kijinsia ya kike, ndoa ya kulazimishwa na biashara ya binadamu.

Yaliyomo katika Agizo la Kudhibiti

Mamlaka ya mashtaka hutoa maagizo ya ulinzi. Uamuzi wa mamlaka ya mashtaka ya kuweka amri ya kuzuia itakuwa kwa maandishi na kutaja mtu ambaye amri ya kuzuia imeelekezwa dhidi yake na msingi wa agizo la kuzuia. Mamlaka ya mashtaka inaweza kuweka agizo la kuzuia ikiwa kuna sababu ya kuamini kwamba mtu huyo atatenda kosa la jinai dhidi ya mtu mwingine, afuate mtu mwingine ili kumdhuru, vinginevyo atakiuka amani ya mwingine, au ataenda kwa tabia mbaya ambayo inasikitisha sana mtu mwingine.¹⁸ Uvunjaji wa amri ya kuzuia inaweza kusababisha faini au kifungo cha hadi mwaka mmoja. Mhojiwa anaweza kutengwa au kuamriwa kutoka kwa sehemu fulani za nchi.¹⁹

¹⁵ DVPO mwongozo (2016).

¹⁶ VAW, <https://rightsofwomen.org.uk/get-information/violence-against-women-and-international-law/domestic-violence-injunctions/> (mwisho kufikiwa 30 Julai 2020).

¹⁷ Kuzuia ghasia nchini Norway, <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/violence-prevention-in-norway-activities-and-measures-to-prevent-violence-in-close-relationship.pdf> (Ilikufikiwa tarehe 29 Julai 2020).

¹⁸ S. 222 Norway jinai utaratibu wa kanuni, https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25/KAPITTEL_4-12#%C2%A7222a (ya mwisho kufikiwa 29 Julai 2020).

¹⁹ S. 168 Norway Hakuna kanuni, https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-4#%C2%A7168 (ya mwisho kufikiwa 29 Julai 2020).

Mazoea Bora kutoka Norwe

- 1 Serikali hutoa malazi salama katika kituo cha usaidizi, mwongozo, na msaada wa kisheria kuripoti suala hilo kwa polisi.
- 2 Serikali imeandaa vifaa vya misaada ya ndani, huduma za kituo cha usaidizi za kisheria, simu ya dharura kwa watoto na huduma za matibabu ya kitaifa.²⁰
- 3 Agizo la uzuiaji linaweza kudumu hadi mwaka mmoja na mtu anaweza kuzuiliwa kwa kukaa mahali fulani au katika nyumba iliyoshirikiwa.
- 4 Mamlaka ya Mashtaka hutoa agizo la kuzuia na kufikisha mahakamani ndani ya siku tano.

Mapendekezo Lengwa kwa Mfumo wa Haki ya Umma Kenya

Kuangalia yaliyomo katika maagizo ya ulinzi na mazoea bora kutoka nchi hizo tano, Kenya inaweza kukopa mafunzo machache. Kwa kutambua idadi inayokua juu ya dhuluma za nyumbani, wadau katika mfumo wa haki za umma wa Kenya wanaweza kukagua njia bora kuhusiana na maagizo ya ulinzi. Kwa mfano, katika sheria zake, Ghana imeenda kwa kiwango cha kutoa kwa kitengo cha ufundi na maalum kukabiliana na vurugu za nyumbani.

Sheria ya Afrika Kusini inapeana kwa wazi waraka uliosimamishwa wa kukamatwa ikiwa mhojiwa atakiuka agizo la ulinzi. Afrika Kusini pia inatoa mafunzo ya makarani wa korti kutoa msaada kwa wahasiriwa wasiowasilishwa. Huko Marekani, mamlaka zingine zimeondoa gharama za kisheria na za korti zinazohusiana na maagizo ya ulinzi. Kwa kuongezea, Uingereza imepitisha maagizo ya ulinzi wa dharura na kuipa nguvu huduma ya polisi kutoa hiyo huduma ili kuwalinda waathiriwa wa dhuluma za nyumbani. PADVA ipo kama sheria nzuri. Vitendo bora kutoka kwa mamlaka tofauti na uchunguzi kifani zinaonyesha hitaji la dharura la wadau wa mfumo wa haki, kupitisha vifungu vya PADVA na kukagua mikakati bora ya kufikia madhumuni ya hii sheria. Kama utangulizi wa mazungumzo, tumetoa mapendekezo lengwa kwa wadau wa mfumo wa haki za umma kama ilivyoainishwa hapa chini.

Idara ya Mahakama

- 1 Jaji Mkuu anapaswa kufafanua sheria hiyo na kutoa notisi maalum inayowataja Hakimku wakazi kama Hakimku wanaotajwa chini ya Sheria ya Ulinzi dhidi ya Unyanyasaji wa Kinyumbani (“PADVA”) na wanaweza kusikia maombi yaliyoletwa chini ya Sheria hiyo.
- 2 Jaji Mkuu anapaswa kutoa Mwongozo Maalum na Sheria za Utaratibu wa Maagizo ya Ulinzi. Sheria hizo ni pamoja na aina rahisi za Maombi ya kutoka kwa matumizi ya sasa ya utaratibu mgumu wa kiraia.
- 3 Jaji Mkuu anapaswa kutoa notisi maalum ya kuondoa ada ya usajili ya wahasiriwa maskini.
- 4 Jaji Mkuu anapaswa kuelekeza mafunzo ya makarani maalum wa korti kusaidia wahasiriwa kufungua kesi juu ya dhuluma za nyumbani.
- 5 Jaji Mkuu kupitia Taasisi ya Mafunzo (“Judiciary Training Institute”) anapaswa kuhitaji ujengaji na uwezo wa kiufundi wa maafisa wote wa mahakama, juu ya ulinzi dhidi ya Sheria ya Vurugu za Nyumbani.

²⁰Norwe, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/vendepunkt---handlingsplan-mot-void-i-na/id500470/> (ya mwisho kufikiwa 29 Julai 2020).

Idara ya Polisi: Mkaguzi Mkuu

- 1 Inspekta Mkuu ("IG") anapaswa kuendeleza Sheria za Utaratibu kuhusu majukumu ya maafisa wa polisi na kupeana mafunzo ya uwezo kama ilivyoonyeshwa chini ya kifungu cha 6 (4) PADVA.
- 2 IG anapaswa kupanua mamlaka ya eneo la kijinsia na kuunda Kitengo Maalum cha kitaifa kuchunguza na kushughulikia kesi za ukatili wa majumbani.
- 3 IG anapaswa kuzingatia mafunzo ya kazini ya maafisa wa polisi wa kawaida juu ya unyanyasaji wa majumbani na majukumu yao chini ya PADVA.
- 4 IG anapaswa kuelekeza kuwa Afisa Mkuu Polisi kusimamia utekelezaji wa maagizo ya ulinzi yaliyowasilishwa katika kituo chao.

Wizara ya Afya

- 1 Wizara inapaswa kuondoa ada ya kuhifadhi ripoti za matibabu.
- 2 Wizara pia inapaswa kuhakikisha kufuata maagizo ya **Mahakama Kuu ya Embu Kesi ya Katiba 2B ya 2017** ambayo iliamrisha huduma bila malipo kwa wahasiriwa wa unyanyasaji wa kijinsia wakati wa kujaza fomu za P3.
- 3 Wizara inapaswa kutoa huduma za ushauri nasaha katika kila kituo cha serikali cha afya kwa waathirika wa dhuluma za nyumbani.

Idara ya Huduma za Watoto

- 1 Idara inapaswa kufanya bidii na kutafuta maagizo ya ulinzi kwa watoto wanaoishi katika hali mbaya.
- 2 Wizara inapaswa kushirikiana na serikali za kaunti kutenga fedha za kujenga malazi ya muda kwa watoto katika kila kaunti.
- 3 Idara inapaswa kutoa mafunzo kwa maafisa wake juu ya Sheria ya PADVA
- 4 Wizara inapaswa kuongeza ufadhili wa simu ya msaada wa vurugu za nyumbani I 195 na nambari ya msaada wa watoto ya I 16.
- 5 Kuimarisha uratibu wa ulinzi wa watoto katika kitaifa, kaunti, kaunti ndogo, ngazi ya kata hadi ngazi ya nyumbani katika kila eneo.
- 6 Kuboresha na kuratibu utoaji wa msaada wa kisaikolojia na huduma za utunzaji kwa watoto wanaohitaji.
- 7 Kwa kushirikiana na huduma ya polisi wa kitaifa, serikali za kaunti na mashirika yasiyo ya serikali, kuanzisha na kuboresha vitengo vya ulinzi wa watoto vilivyopo katika ngazi ya kituo.
- 8 Kwa kushirikiana na serikali na washirika wasio wa kiserikali, kushinikiza ufahamu juu ya vifungu vya sheria za unyanyasaji wa nyumbani zinazowagusa Watoto.

Serikali za Kaunti

- 1 Serikali za kaunti zinapaswa kutenga fedha na kujenga vituo vya mgogoro/ nyumba salama ili kutoa malazi ya muda na huduma za msaada kwa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani au kijinsia.

- ② Serikali za kaunti zinapaswa kutenga fedha za kuwasaidia wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani.
- ③ Serikali za Kaunti zinapaswa kuchagua kituo cha msaada kwa wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani katika kila ngazi ya kata.
- ④ Serikali ya Kaunti inapaswa kutunga sheria maalum ya kaunti juu ya ufahamu wa unyanyasaji wa majumbani na kuwajulisha watu vifungu vya sheria za kitaifa.

Ofisi ya Mkurugenzi wa Mashtaka ya Umma

- ① Katika kesi ambazo mhasiriwa ameweka malalamiko ya jinai, Kiongozi wa mashtaka anapaswa kuomba korti kutoa dhamana ya juu na kufuatilia kwa haraka usikilizaji wa kesi.
- ② Mkurugenzi wa Mashtaka ya Umma anapaswa kuzingatia mafunzo ya washitakiwa juu ya vifungu vya PADVA.

Bunge la Kitaifa na Seneti

- ① Bunge la taifa linafaa kupitia sheria zilizopo ili kuongeza ulinzi kwa waathiriwa wa dhuluma za nyumbani. Bunge la Kitaifa linapaswa kuzingatia kurekebisha PADVA ili kuongeza adhabu ngumu. Hivi sasa, sheria inatoa malipo ya faini ya shilingi elfu 100,000 au kifungo cha hadi miezi kumi na miwili (12) au zote mbili. Bunge la Kitaifa linapaswa kufikiria kurekebisha sheria ili kuongeza adhabu kwa mtu (isiyo chini ya miaka mitatu).
- ② Bunge la Kitaifa linapaswa kuzingatia kurekebisha sheria kutia ndani maagizo mengine ya ulinzi wa dharura kama vile Ilani ya Ulinzi wa Vurugu, kutoa kupitia Huduma ya Polisi. Ilani ya Ulinzi wa Unyanyasaji inaweza kutolewa kupitia afisa wa safu ya Inspekta Mkuu (“Chief Inspector”) au hapo juu na inaweza kutoa msaada wa haraka kwa waathiriwa kabla ya kuhamia kortini ili kutoa amri ya Mpito ya Ulinzi.
- ③ Bunge la Kitaifa linapaswa kuzingatia kurekebisha sheria ili kuanzisha na kutekeleza hazina ya wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani. Vinginevyo, Bunge la Kitaifa linaweza kufikiria kurekebisha Sheria ya Ulinzi ya Wathiriwa ili kukeza bajeti ya kutosha kwa hazina ya wahasiriwa wa jinai.
- ④ Bunge la kitaifa linapaswa kuhakikisha ugawaji wa fedha kwa Bodi ya Ulinzi ya Wathirika ili kuhakikisha msaada kwa wahasiriwa wa uhalifu, pamoja na wahasiriwa wa dhuluma za nyumbani.
- ⑤ Bunge la kitaifa inapaswa kuongeza ufadhili kwa Huduma ya Kitaifa ya Polisi na kuhitaji IG apeleke ripoti ya kila mwaka kwa Bunge juu ya usimamizi wa kesi za vurugu za majumbani na ukatili wa kijinsia.
- ⑥ Bunge la kitaifa linapaswa kuongeza ufadhili kwa idara ya Mahakama kuhakikisha mgawo wa kutosha wa bajeti kwa usimamizi wa kesi za unyanyasaji wa majumbani.
- ⑦ Bunge la Seneti linapaswa kufanya mikutano na serikali za kaunti na kuziwezesha serikali za kaunti kutenga fedha kubwa katika kukabiliana na vurugu za nyumbani.

Orodha ya Marejeo

- 1 Arizona Supreme Court, *A Judge's Guide: Best Practices for Protection Orders* (2013), (last accessed on 31st July 2020).
- 2 DVPO Guidance, *Domestic Violence Protection Notices (DVPNs) and Domestic Violence Protection Orders (DVPOs)* (2016), http://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/575363/DVPO_guidance_FINAL_3.pdf(last accessed 30th July 2020).
- 3 Garrine P. Laney, *CRS Report for Congress, Violence Against Women Act: History and Federal Funding* (2005), https://www.house.gov/sites/members/nj12_holt/pdf/CRSonVAWADec2005.pdf (last accessed 30th July 2020).
- 4 Institute of Development Studies (IDS), Ghana Statistical Services & Associates, *Summary Report: Domestic Violence in Ghana: Incidence, Attitudes, Determinants and Consequences* (2016), https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5804c6fees5274a67e8000006/DV_Ghana_Summary_Report_August (last accessed on 30th July 2020).
- 5 Kenya Demographic Health Survey, (2014) <https://evaw-global-database.unwomen.org/en/countries/africa/kenya/2014/demographic-and-health-survey-2014> (Last accessed 31st July 2020).
- 6 KPMG & Vodafone, *Work place Impacts of Domestic Violence & Abuse* (2019), https://www.vodafone.com/content/dam/vodcom/images/homepage/kpmg_report_workplace_impacts_of_domestic_violence_and_abuse.pdf (last accessed 30th July 2020).
- 7 National Council for Children's Services, *National Plan of Action for Children in Kenya (2015-2022)* http://www.childrenscouncil.go.ke/images/documents/Policy_Documents/National-Plan-of-Action-for-Children-in-Kenya-2015.pdf. (last accessed on 31st July 2020).
- 8 National Gender & Equality Commission, *GBV Costing Study* (2016), <https://www.ngeckenya.org/Downloads/GBV%20Costings%20Study.pdf> (last accessed 30th August 2020).
- 9 NCPOFFC, *A Prosecutor's Guide to Full Faith and Credit on Protection Orders* (2006), https://www.bwip.org/assets/documents/pdfs/ffc_prosecutors_guide.pdf (last accessed on 31st July 2020).
- 10 OHCHR, *Violence Against Women* <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/Pages/VaW.aspx#:~:text=The%20Committee%20defined%20gender%20based.and%20deprivations%20of%20liberty.%E2%80%9D> (last accessed on 26th July 2020).

- 11 Sexual Violence Justice Institute, *Full Faith and Credit: Enforcement of Protection Orders Across State Lines* (2018), <https://www.mncasa.org/wp-content/uploads/2018/08/Enforcement-of-Protection-Order-Across-State-Lines.pdf> (last accessed on 31st July 2020).
- 12 Thompson Reuters, *Federal Domestic Violence Law: Violence Against Women Act (VAWA)* (2018) <https://family.findlaw.com/domestic-violence/federal-domestic-violence-legislation-the-violence-against-women.html> (last accessed on 30th July 2020).
- 13 WHO *Violence Against Women* (2017), <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (last accessed on 26th July 2020).

Coalition on Violence Against Women

 *Dhanjay Apartments,
8th Floor, Apartment No. 807,
Hendred Avenue, Valley Arcade, Off Gitanga Road,
Nairobi - Kenya*

 P.O.Box 10658 - 00100 , GPO Nairobi

 *Office Lines: + 254 722 594 794
+ 254 733 594 794*

Toll Free Line: 0800 720 553

 Email: info@covaw.or.ke

 @covaw

 Website: <http://www.covaw.or.ke>

 www.facebook.com/covaw